

Asya Studies

Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar
Year: 5 - Number: 18, p. 411-415, Winter 2021

**Çin: Yeni Büyük Güç ve Değişen Dünya Dengeleri, Fatih Oktay,
Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2020, 4. Basım, s.694
ISBN: 978-605-295-105-7***

DOI: <https://doi.org/10.31455/asya.956629>

Kitap İncelemesi /
Book Review

Makale Geliş Tarihi /
Article Arrival Date
23.06.2021

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
03.11.2021

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
31.12.2021

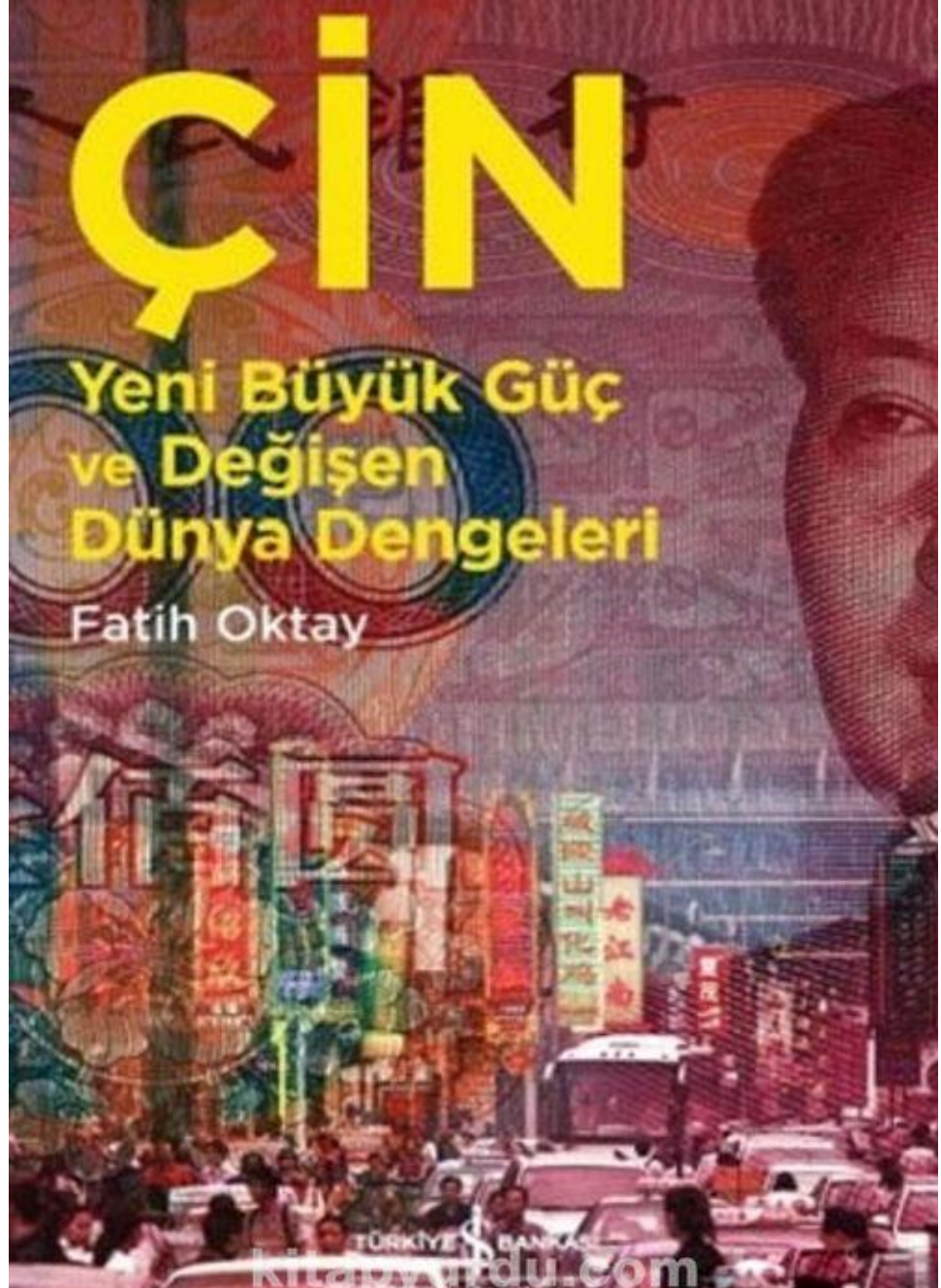
Asya Studies

Seda Gözde Tokatlı
Doktora Öğrencisi / Ege Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası
İlişkiler Anabilim Dalı,
sedagozde@hotmail.com

ORCID ID

<https://orcid.org/0000-0002-1880-1338>

* "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" beyanları: Bu çalışma için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir. Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Tokatlı, S. G. (2021). Çin: Yeni Büyük Güç ve Değişen Dünya Dengeleri, Fatih Oktay, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2020, 694 s., ISBN: 978-605-295-105-7. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 5(18), 411-415.

GİRİŞ

Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları tarafından yayınlanan Fatih Oktay imzalı ‘‘Çin: Yeni Büyük Güç ve Değişen Dünya Dengeleri’’ isimli bu eser Çin’in ekonomik, politik, teknolojik, askeri ve kültürel alanlarda yaşadığı dönüşümü ve yenedünya düzeni içerisindeki artan önemini ortaya koymaktadır. Kitap içerisinde Çin Halk Cumhuriyeti’nin yönetim biçimi ve işleyişi ile ilgili temel anlayışı kazandırmak amacıyla oluşturulan bağımsız bölümler ders niteliğinden daha çok bir kurgu çerçevesinde ele alınmıştır. Çin’in yenedünya düzeni içerisindeki artan etkisini anlamak amacıyla gerekli olan ekonomik yapı, politik sistem, toplumsal düzen, kültür ve tarih ile ilgili detaylı bilgilere sıkça yer verilmiştir. Yazar, Çin’in sistem içerisinde artan etkisine rağmen bu alanda yazılmış Türkçe kaynağın yok denecek kadar az olmasını, mevcut İngilizce ders kitaplarının güncel olmamasını ve birçok popüler kitabın başlığa ve kendi amacına hizmet ettiği yönünde eleştirelde bulunmaktadır. Yazar, Çin’in artan ulusal tasarruflarının, orta gelir kapanı sorununa yönelik yürüttüğü politikaların, artan yaşlı nüfus karşısında aldığı önlemlerin ve ekonomik yapılanma paketlerinin gelişmekte olan ülkelerin gelişim süreçlerine önemli yönde katkı sağlayacağını dile getirmektedir. Değişen dünya dengeleri içerisinde, Çin’in küresel yapı içerisinde yeri, küresel yönetim üzerindeki rolü ve mevcut sistem içerisinde yarattığı tehdit algısı gibi soruların cevabını bu kitap içerisinde bulmak mümkündür. Bu kitap içerisinde toplam on beş bölüm bulunmaktadır. Bu eser içerisinde başlıkların içeriğini oluşturan alt başlıklar yer almaktadır.

Kitabın giriş kısmında yazar, ‘‘Çin’i neden ve nasıl anlamalı?’’ sorusuna cevap ararken ülke içerisindeki gelişmeleri yorumlayabilmenin dünya’nın geleceği ile yakından ilgili olduğunu ifade etmektedir. Çin’in ekonomik gücünde süreklilik gösteren yükselişin politik, sosyal, teknolojik ve kültürel alanlarda da bir dönüşüme yol açabileceği vurgulanmaktadır.

İkinci bölümde, Çin ekonomisinin gelişimi, hızlı büyüme süreci ve dünya sistemi içerisindeki artan önemi analiz edilmektedir. ‘‘Çin Ekonomisinin Kültürel Etkileşimleri’’ adlı başlık altında, yazar dış ticaretin yapısı, doğrudan ülke içerisinde/ ülke dışına yönelik yapılan yatırımları ve finansal yatırım ağını detaylı olarak incelemektedir. Çin’in dış ticaret yapısında yaşanan köklü değişiklikler, ihracat/ ithalat oranlarını, döviz rezervlerini, yatırım oranlarını olumlu yönde etkilemektedir. Bu çerçevede, Çin’in dünya ekonomisi içerisinde eskiye nazaran artan önemi bu bölümde önemle vurgulanmaktadır.

Üçüncü bölümde, Çin’in kuruluş yılları esas alınarak Mao dönemindeki ekonomik, sosyal ve toplum yapı incelenmektedir. Bu bölümde, 1950’li yıllarda tarım toplumu olan Çin’in, o dönemde uyguladığı karma ekonomik politikalarına, sosyalist yönetim anlayışına ve ülke içerisinde gerçekleşen kültür devrimine yer verilmiştir. Mao yönetimi tarafından uygulamaya konan ‘‘Büyük İleri Atılım’’ politikasının tarımsal üretim ve ekonomik yapı üzerindeki etkisine değinilirken, Kültür Devrimi’nin toplumsal yapı üzerinde yarattığı dönüşüm ele alınmıştır. Yazar’a göre, 1978 yılında Mao yönetimini devir alan Deng Xiapoing yönetiminin benimsediği ‘‘Reform ve Dışa Açılım’’ politikalarının Çin’in günümüzde sahip olduğu mevcut gücünün temelini oluşturmaktadır. Çin yönetimi içerisinde yaşanan siyasi değişim ekonomik politikalar üzerindeki dönüşümü de beraberinde getirmiştir. Bu bölümde, Çin’in benimsediği piyasa odaklı reformlar, dışa açılım politikaları ve dış ticarete yaşanan serbestleşme ve teşvikler detaylı olarak ele alınmaktadır. Deng’in yönetimi devir almasından itibaren ülke içerisinde benimsediği piyasa odaklı yönetim anlayışı toplumsal yapı üzerinde olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Örneğin, Çin’de 1988 yılında yaşanan Tiananmen Meydan Olayları ekonominin politik yapı üzerinde yarattığı etki kapsamında incelemektedir. Bu bölümün alt başlığında, Çin’in Dünya Ticaret Örgütü’ne üyeliği sonucunda dünya ekonomisi ile artan işbirliği sürecini incelenmektedir. Çin’in Dünya Ticaret Örgütü’ne üyeliği ve piyasa alanında gerçekleştirdiği çok yönlü reformları ekonomik dönüşüm noktasında temel esas olarak alınmaktadır.

Dördüncü bölümde, Çin’in hızlı ekonomik büyümesinin altında yatan en önemli faktör olarak ulusal tasarrufların önemine vurgu yapılmaktadır. Çin’in ulusal tasarruflarının kaynağı birey, şirket ve devlet temelli olmak üzere üç alt başlık altında incelenmektedir. Ulusal tasarrufları arttırmanın yolu bireylerin alışkanlıklarının değiştirilmesi, devlet ve şirketlerin ülke kaynaklarını, üretim verimliliğini ve yatırımlarını arttırması ile mümkün olacağı vurgulanmaktadır. Yazar, Çin’in üretiminin yarısından fazlasını yatırımlara yönlendirmesinin altında yatan nedenlere yer vermektedir.

Beşinci bölümde, Çin’in benimsediği yönetim anlayışı ele alınmaktadır. Çin’in idari açıdan adem-i merkeziyetçi ve politik olarak merkeziyetçi bir yönetim anlayışına sahip olduğu ve bu çerçevede benimsediği çok yönlü politikalar incelenmektedir. Çin’in içerisinde yer alan yerel yönetimlerin kendi içerisinde yarış içerisinde girmesi ekonomik büyümenin altında yatan en önemli faktör olarak değerlendirilmektedir. Yazar, Çin yönetiminin benimsediği adem-i merkeziyetçi yapının yerel yönetimler

üzerindeki olumlu etkisine değinirken, bu yapının doğurduğu olumsuz sonuçları Çin yönetiminin kontrol altına alabildiğini ve bu durumdan avantaj sağladığı önemle vurgulanmaktadır.

Altıncı bölümünde, Çin'in işgücü maliyetlerinin düşük olması hızlı ekonomik büyümesinin altında yatan en önemli faktör olarak değerlendirilmiştir. Çin'deki üretim faaliyetlerinin diğer ülkelere nazaran daha düşük olması ülke içerisindeki doğrudan yabancı yatırımlarının artmasında önemli rol oynarken, Çin'in emek yoğun ürünlerde sahip olduğu karşılaştırmalı üstünlüğü aynı zamanda ülke içerisindeki ihracat ve ithalat oranlarının da olumlu yönde seyir etmesini sağlamaktadır. Yazar, bu bölümde, kırsal ve kentsel yöre insanlarını birbirinden ayıran faktörlere değinirken, kırsal kesimi ekonomik gelişmenin getirilerinden mahrum bırakan politika ve kurumların oynadığı role önemle değinmektedir. Yazar, Çin'in son zamanlarda ekonomik büyümesini sürdürmesinde rol oynayan kırsal kesimin düşük ücret avantajını yitirmekte olduğunu ifadelerinde açıkça belirtmiştir.

Yedinci bölümde, Çin'in özel girişim ve teşebbüslere daha fazla yönelmesi devletin kaynak dağılımı, kurlar ve faiz oranları gibi makro değişkenler üzerinde güçlü bir kontrol mekanizması kurduğunu yazar ifadelerinde sıkça belirtmiştir. Çin'in finansal politikalarının ve finansal sistemin yapısının büyüme sürecindeki rolü ele alınmaktadır. Çin'in sermaye hareketleri üzerinde sahip olduğu kontrol kapasitesi, ülke ekonomisini dışarıdan gelebilecek tehditlere karşı korumasını sağlamaktadır. Bu bölümde, Çin'in finansal sisteminin ekonomik dönüşüm üzerinde oynadığı rol ve bu sistem içerisinde yaşadığı dönüşüm ele alınmaktadır.

Sekizinci bölümde, Çin'in ekonomik büyümesinde esas dönüm noktası olan 2008 finansal krizinin nedenleri ve sonuçları incelenmektedir. 2008 küresel finansal krizine karşı uygulanan canlandırma paketlerinin Çin'in piyasa ekonomisi içerisinde artan gücüne önemli avantajlar sağlamıştır. Yazar, 2008 küresel finansal krizinde Çin'in yürüttüğü korumacı politikaların önemi ve sistem içerisindeki kurtarıcı rolü analiz ederken, dünya ekonomisi üzerinde yarattığı etkiyi de ele almaktadır. Bu bölümde, Çin'in finansal krizin etkilerinden kurtulmak amacıyla yürüttüğü ekonomik yapılanma paketleri, finansal sistemi kurtarma harekâtı, benimsediği para politikaları incelenmiş ve diğer ülkelere nazaran sergilediği üstün performansı sonuçları ile beraber açıklanmıştır.

Dokuzuncu bölümde, "Darboğazlar ve Önlemler" başlığı altında dış talepten iç talebe yönelik gelişmeler ele alınmaktadır. Çin'in ekonomik büyümesinde önemli rol oynayan iç tüketime dayalı büyüme modeli incelenmiştir. Yazar, bu bölümde dış talepten iç talebin artmasına yönelik alınan kararları, iç talep bileşenlerin rolünü ve tüketimi baskılayan etkenleri incelemektedir. 2008 küresel finansal krizinden sonra, dünya ekonomisi içerisinde arz- talep dengesinde yaşanan değişimler karşısında Çin'in ülke içerisindeki tüketimi arttırmaya yönelik teşvikleri ön plana çıkartılmıştır. Bu bölümde, ihracata ve sanayiye yönelik kısıtlamalar incelenirken, sosyal devlet anlayışının yeniden geri gelişimi önemle vurgulanmaktadır.

Onuncu bölümde, "Darboğazlar ve Önlemler" başlığı altında Çin'in nüfus dinamikleri ve işgücü sorunları ele alınmaktadır. Çin'in nüfus yapısı üzerindeki olumsuz gelişmelerinin ekonomik sonuçları ve bu çerçevede alınabilecek tedbirler belirtilmiştir. Çin'in nüfus yapısı ile ilgili sorunu çözmeye yönelik başvurduğu politikalar ve geleceğe yönelik hedefleri bu bölümde incelenmektedir. Yazar, Çin işgücü piyasasında yaşanabilecek sorunlar karşısında rekabet gücünü arttırmaya yönelik yürüttüğü yeni alternatif politikalara yer vermiştir.

On birinci bölümde, Yazar, "Darboğazlar ve Önlemler" başlığı altında orta gelir kapanı ele alınarak, Çin'in rekabet avantajlı döneminin sona ermekte olduğu önemle vurgulanmaktadır. Çin ekonomisinin hızlı büyümesini sürdürebilmesi için bilim ve teknoloji kapasitesine daha fazla yönelmesi, ar-ge yatırımlarını artırması ve küresel işgücü kapasitesi kadar bilgi gücüne yönelik bir büyüme gerçekleştirilmesi gerektiği önemle vurgulanmaktadır. Bu bölümde, teknolojinin ekonomik büyüme üzerindeki önemi, bilgi gücünün rekabet alanında sağladığı fayda ve bilgi- iletişim sistemlerinin üretim ve tasarım ile olan yakın ilişkisi incelenmiş ve bu bileşenlerinin ülke geliri ve doğrudan yatırımları üzerinde yarattığı olumlu etkiye değinilmiştir. Yazar, Çin'in nitelikli işgücü kapasitesini genişletmesi, küresel imalat süreçlerinde yeniliklere odaklanması ve akıllı üretim süreçlerine daha fazla yer vermesi orta gelir kapanından kurtulabileceğini ifade etmektedir.

On ikinci bölümde, Yazar, "Darboğazlar ve Önlemler" başlığı altında finansal sistem içerisinde yaşanan sorunları, geniş çerçevede ele almıştır. Bu başlık altında, Çin'in kaynak dağıtım ve kur politikası ile ilgili yaşadığı sorunlara, ülke para birimi olan RMB'nin uluslararası para birimi olarak kullanımına yönelik atılabilecek önemli adımlara, finansal sisteminde yaşanan değişime ve sistemin geleceği hakkında tartışılmalara yer verilmektedir. Bu bölümde, Çin'in korumacı finansal modelden

vazgeçerek, kendi ulusal para birimi olan RMB’i dolar ve avro para birimleri gibi uluslararası kullanıma açık hale getirebilmek için izlemesi gereken politikalar ele alınmaktadır. Yazar, bu bölümde değişen koşullar çerçevesinde, Çin’in finansal yapı üzerinde yrttği tek taraflı sıkı para politikasının önemini yitirdiğini aksine dış dünyaya açık bir para politikası benimsemesi gerektiğini önemle ortaya koymaktadır.

On nc bölümde, ”Darboğazlar ve önlemler” başlığı altında yönetim sistemleri kaynaklı sorunlar ele alınmaktadır. Bu bölümde, Çin yönetimi içerisindeki mevcut sorunlar farklı başlıklar altında ele alınmaktadır. Çin’in toplum içerisinde yaşadığı gelir dağılımı, artan eőitsizlik problemleri, evre sorunları detaylı olarak irdelenirken, diğer alt başlıklar içerisinde yönetimden kaynaklı sorunlara da yer verilmektedir. Örneğin, tek partili yönetim anlayışının getirdiği problemler, yerel yönetimlerin ülke içerisindeki rolü, Çin Komünist Partisinin sivil ve askeri yapı içerisinde artan etkisi, partinin iktidarını sürdürme araçları olan medya ve basın kuruluőları üzerinde artan kontrolü bu çerçevede incelenmektedir. Yazar, lke yönetimi ile ilgili algıyı etkileyen tarihsel etkenlere ve tek parti yönetim sistemi içerisindeki çok sesli bileőenlere de bu çerçevede değinmektedir. Yazar, Çin yönetim sistemi içerisinde yer alan bu ve benzeri sorunların yeni bir ekonomik krizi ortaya çıkarma olasılığı da bu kapsamda değerlendirilmektedir.

On dördüncü bölümde, Xi Jinping’in yönetimi devir almasıyla ülke içerisinde yaşanan çok yönlü değişim ele alınmaktadır. Yeni yönetimin yrttği serbest piyasa ekonomisi ve finansal serbestleşme modelinin yanında yönetim sistemi içerisindeki sorunlara (yolsuzluk, eőitsizlik) zm arayıőları ve askeri yapı içerisinde artan yeniden yapılanma çalıőmalarına bu bölümde yer verilmiştir. Çin yönetimi içerisinde oluşturulan özel ekonomik bölgeleri ve pilot uygulamaları ekonomik, alanda serbestleőmeyi ön plana çıkartırken, politik ve askeri yetkilerin tek bir kiőtisi üzerinde yoęunlaőması, artan mücadele kampanyaları ve getirilen politik ve toplumsal sınırlamalar otoriteleőme yönünde artan eğilimi göstermektedir. Xi yönetiminin askeri ve siyasi yapı içerisinde artan yeniden yapılanma faaliyetleri ortak yönetiőim modelinden uzaklaőmasına ve tek sesliliği doğru gideni süreci hızlandırmasına yol açmıőtır.

On beşinci bölümde, Çin’in mevcut uluslararası yapı içerisinde bölge ülkeleri ile yrttği işbirliği politikaları, kurucu rol oynadığı bölgeselleőme modelleri ve oluőturduęu alternatif kurumları ile eőtli girişim örneklere ön plana çıkmaktadır. Çin, küresel dünya düzeni içerisinde deęiőikliklere ayak uydurmaya çalıőırken, bölge ülkeleri ile beraber yrttği ortak girişim örneklere ile Doğu Asya’nın yükseliőine önemli katkı sağlamaktadır. Yazar, değişen dünya düzeni içerisinde oyunun kurallarının deęiőmeye baőladıęını, uluslararası ticarete korumacılığın yükseliőe geçtiğini, küreselleőme karőtı popülist değerlerin ön plana çıktığını, milliyetçilik kavramının yeniden önem kazandığını ve bu kapsamda devletlerarasındaki rekabetin kaçınılmaz olduğuna önemle değinmektedir. Kitabın son bölümünde, Çin ekonomisinin geleceği araőtırılarak, ekonomik büyümenin sınırları, küresel problemler karőtısında ortak hareket edememe ve özellikle iklim deęiőiklięi çerçevesinde ortaya çıkan evre problemleri küresel iőbirlięinin önemini ortaya koymaktadır. Yazar, g dengelerinde yaşanan deęiőimi vurgulayarak, ABD’nin küresel ölçekteki hegemonyasının aőındıęını, devlet kapasitesinin iniőe geçtiği, ağırlık merkezinin de Atlantik’ten Avrasya’ya doğru kaymaya baőladıęını belirtmektedir. Bu bölümde, Türkiye ve diğer gelişmekte olan ülkelerin ortaya çıkan yeni küresel tehdit ve sorunlar ile tek baőına baőa çıkabilme kapasitesi değerlendirilmektedir. Transatlantik ittifak içerisinde yaşanan kırıma, Batı içerisinde popülist partilerin iktidara gelmesi, korumacı ve dıőlayıcı politikaların ön plana çıkması Türkiye için önemli sorunlar teőkil etmektedir. Türkiye imalat sektöründe yaşanan gerileme, dış pazarlarının daralması, tarımsal üretimin azalıőı, ulusal tasarruf oranlarının düőmesi ve küresel ısınmanın doğurduğu eőtli çevresel sorunların sosyal yapı üzerinde yarattığı istikrarsızlıklar gelecekte önemli sorunlar olarak yer almaktadır. Bilgiden çok ucuz iőgücüne dayalı ekonomik yapısı ile Türkiye, dünya ekonomisinin Doğu’ya doğru kayma sürecine uyum sağlamada zorlanacaktır. Yazar, Batıdan Doğu’ya doğru yaşanan g geçiőinde Türkiye’nin bilgi yoğun üretim sektörlerinde üretime geçmesi, bilgi becerisinin geliőtirmesine yönelik kurum ve kuruluőları inőa etmesi, nitelikli insan gücü kapasitesini arttırması, haberleőme alanında altyapı çalıőmalarını hızlandırması ve ar-ge faaliyetlerini de bu çerçevede ilerletmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Yazar, Çin’in dünya ticareti içerisinde artan önemini, artan bölgeselleőme faaliyetlerini ve küresel yönetiőim üzerinde artan yetki ve sorumluluklarını ön plana çıkartırken, Çin’in yönetimi içerisinde ortak sorunların çözümüne yönelik benimsediği politikaları, artan kurumsallaőma giriőimlerini, ülke içerisinde yrtilen çok yönlü toplumsal deęiőikliklerin ulusal yapı içerisinde yarattığı dönüşüme geniş çerçevede yer vermiştir. Yazar, Çin’in mevcut dünya düzeni içerisinde ABD karőtısında yükselen bir güç olduğunu, süreklilik gösteren yükseliőinin gelecekte ABD için bir tehdit oluőturacaęını dile

getirmektedir. ABD, Çin'in yükselişini kabullenerek ilişkisini bu çerçevede devam ettirecek veya sistem içerisindeki hâkimiyet alanlarını engellemek için güçlü bir dengeleme politikası yürütecektir. Çin ile ABD arasındaki ilişkilerin ileride gerginleşeceğini dile getiren yazar, iki ülke arasındaki sorunların denizlerde kendini göstereceğini ifade etmektedir. Yazar'a göre, Çin ve ABD'nin hem ekonomik hem de politik açıdan zorlayıcı koşullar altında hareket etmesi, devletlerarasında korumacı politikaların hız kazanması, uluslararası ticarete kısıtlayıcı önlemlerin ön plana çıkması, iki ülke arasında yaşanan bölgesel gerginliklerin son zamanlarda daha belirgin hale gelmesi gelecekte bir Soğuk Savaş çıkma ihtimali de artırmaktadır.

KAYNAKÇA

Oktay, F. (2020). *Çin: Yeni Büyük Güç ve Değişen Dünya Dengeleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
